

Kaupunginhallitus

26.10.2020

Kaupunginvaltuusto

§ 101

2.9.2019

Sosiaali- ja terveystalvelujen lautakunta

§ 132

7.10.2020

Asianro 867/06.00.00/2019

§ 300**Valtuutettu Merja Niemen ym. valtuutettujen aloite koskien saattohoidon järjestämistä Raisiossa****Päätöshistoria**

Kaupunginvaltuusto 2.9.2019 101 §

Valtuutettu Merja Niemi jätti seuraavan aloitteen:

“Saattohoidolla tarkoitetaan vaikeasti sairaan ihmisen oireiden mukaista hoitoa, johon sisältyy kiinteästi ja tärkeänä osana riittävä ja potilaalle soveltuva kivunlievitys. Saattohoidon lähtökohtana on aina potilaan etenevä vakava sairaus, jossa elinajan arvioidaan olevan lyhyt. Hyvässä saattohoidossa potilaan oireita lievitetään ja hänen läheisiään tuetaan mahdollisimman tehokkaasti. Onnistuakseen laadukas saattohoito vaatii monenlaista osaamista, ja se tulisi toteuttaa moniammatillisesti, tiimimäisenä toimintana. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut asiaan liittyvän saattohoitosuosituksen vuonna 2010, lisäksi kuolevan potilaan oireiden hoitoon on olemassa Käypä hoito -suositus. Hyvin järjestettynä ja suunniteltuna saattohoito on myös kustannustehokasta säästäten perusterveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon kustannuksia.

Moni meistä haluaisi kuolla kotonaan. Kotisaattohoidon järjestäminen ja sen kehittäminen tulisi vastata omia tai läheistemme henkilökohtaisia toiveita. Saattohoidon järjestäminen kotona ei kuitenkaan ole aina mahdollista, ja siksi laadukasta, kiireetöntä ja ammattitaitoista saattohoitoa tulee aina olla tarjolla tarvittaessa myös terveyskeskuksessa tai saattohoitoon perehtyneessä laitoksessa.

Inhimillisenä yhteisönä meidän tulee kehittää ja ylläpitää hyvää saattohoitoa, sillä sen avulla lievitämme kuolevan ja hänen läheistensä kärsimystä ja tuemme ihmisyttä. Yle esitti viime vuoden marraskuussa raportin, jonka mukaan laadukkaan ja onnistuneen saattohoidon toteuttaminen on kuitenkin satumanvaraista - aukkokohtia löytyy esim. joustavien hoitoketjujen ja hoitosuunnitelmien toteutuksen osalta. Valtuutettuna haluan selvittää, mikä on tilanne Raision kaupungin osalta asiaan liittyen.

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että valtuustolle valmistellaan ja tuodaan käsiteltäväksi selvitys Raision kaupungin saattohoidon järjestämisen nykytilanteesta ja siihen liittyvät suunnitelmat saattohoidon kehittämisestä henkilöstön, tilojen, palvelun sisällön sekä kustannusten osalta. Lisäksi pyydämme selvitystä Raision ja Turun kaupungin mahdollisista yhteistyösuunnitelmista

Kaupunginhallitus

26.10.2020

---

liittyen saattohoitokoti Karinaan ja sen palvelujen tarjoamisesta myös raisio-
laisten potilaiden käyttöön.

Raisiossa 2.9.2019

Merja Niemi (kesk.) ja muut valtuutetut

Kalle Myllymäki	Erkki Haavisto
Tuija Hyytiä	Jukka A. Rantala
Niko Toivonen	Janne Laulumaa
Anneli Kivijärvi	Saila Rintee
Jari Pulkkinen	Harri Seikola
Eija Erasvuo	Sari Suominen”

Päätös

Aloite merkittiin pöytäkirjaan ja lähetettiin kaupunginhallitukselle valmistelta-
vaksi.

Kaupunginhallitus 16.9.2019 § 301

”- - -

Kaupunginhallitus lähettää - - - valtuutettu Merja Niemen aloitteen koskien
saattohoidon järjestämistä sosiaali- ja terveyspalvelujen lautakunnan valmis-
teltavaksi, - - -”

Sosiaali- ja terveyspalvelujen lautakunta 7.10.2020 132 §

Johtava hoitaja Sari Tanninen ja akuuttiosaston osastonhoitaja Kim Asunta
22.9.2020:

Kaupunginhallitus on lähettänyt Merja Niemen ym. valtuutettujen aloitteen
koskien saattohoidon järjestämistä Raisiossa.

Sosiaali- ja Terveysministeriön palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämi-
sen ohjeistuksessa ([http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han-
dle/10024/161946/STM_2019_68_Rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161946/STM_2019_68_Rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y)) saat-
tohoidon hoitopaikat on jaoteltu kolmiportaisen mallin mukaan hoitopaikkojen
erikoisosaamisen mukaan. Perustason muodostavat kaikki sosiaali- ja tervey-
denhuollon yksiköt, joissa hoidetaan kuolevia potilaita, kuten terveyskeskus-
sairaaloiden ja sairaaloiden vuodeosastot, kotihoidon yksiköt ja tehostettu pal-
veluasuminen.

Raision akuuttiosastolla ja kotisairaalalla on kaikki edellytykset nousta pysy-
västi perustason A luokkaan. Tässä luokassa ovat ne yksiköt, joissa saatto-
hoitoa on kehitetty yhtenä perustehtävänä ja saattohoito on huomioitu henki-
löstön mitoituksessa, koulutuksessa sekä toimintaympäristössä.

Nykytilanteenkuvaus osastolla

Akuuttiosastolla tapahtuvaa saattohoitoa on kehitetty järjestelmällisesti vuodesta 2013 lähtien. Saattohoidon kehittämisessä on hyödynnetty kahden sairaanhoitajan saattohoidon erikoistumiskoulutukseen liittyvää kehittämistyötä, jossa kehitettiin saattohoitoneuvottelumalli ja, jota toteutetaan edelleen käytännön työssä. Samassa yhteydessä akuuttiosaston yksi kahden hengen huone muutettiin saattohoitopotilaiden tarpeiden mukaiseksi. Huoneen kalustusta on vielä täydennetty myöhemmin. Vuonna 2015 myös toinen kahden hengen huone muutettiin saattohoitoon sopivammaksi huoneeksi, huone on edelleen kahden hengen huone, mutta tarvittaessa se on muutettavissa saattohoitopotilaan ja hänen omaisensa tarpeiden mukaiseksi.

Saattohoitoneuvottelussa käydään potilaan, omaisten, hoitajan ja lääkärin kanssa yhteistyössä potilaan sairaudentila läpi. Tässä vaiheessa hoidossa on jo todennäköisesti siirrytty palliatiivisen hoidon vaiheeseen. Potilaan ja omaisten tulisi ymmärtää sairauden parantumattomuus. Jos sairauden ennuste ja potilaan vointi niin vaativat, tehdään hänen kanssaan osastohoitosopimus. Sopimus mahdollistaa potilaan siirtymisen, sairauden tilan niin vaatiessa, kotona suoraan akuuttiosastolle kellonajasta riippumatta ja ilman yhteispäivystyksessä tai terveystieteiden päivystyksessä käyntiä. Sopimus sisältää selkeän toimintamallin osaston henkilökunnalle potilaalle sekä hänen omaisilleen.

Viimeisten vuosien aikana saattohoito on vakiinnuttanut asemansa osana akuuttiosaston erityisosaamista. Saattohoidossa olevan potilaan kivunhoito toteutetaan suun kautta niin kauan kun se on mahdollista ja tehokasta. Akuuttiosastolla on myös mahdollisuus annostella tarvittavia lääkkeitä limakalvoille (suuontelo, nenä). Tilanteen niin vaatiessa pystymme toteuttamaan kivunhoidon jatkuvana infuusiona lääkeannostelijalla (PCA = Patient Controlled Analgesia). Käytössä olevat Cadd Legacy -kasettipumput mahdollistavat läheemmän yhteistyön VSSH:n kipu- sekä palliatiivisen poliklinikan kanssa. Lääkeannostelijan etu on se, että laite annostelee lääkettä säännöllisesti ja potilaan on PCA-toiminnon avulla helppo saada tarvittavia lisäannoksia. Cadd Legacy -kasettipumpun pieni koko sekä helppokäyttöisyys mahdollistavat myös hyvän kivunhoidon kotioloissa. Kipupumput ovat yhteisiä osastojen ja kotisairaalan kesken, pumppuja on tällä hetkellä kaikkiaan seitsemän. Näiden lisäksi akuuttiosastolla on kaksi ruiskupumppua, joita voi myös käyttää potilaan kivunhoidossa.

Akuuttiosaston henkilömitoitus on tällä hetkellä 0,63 hoitajaa potilasta kohden. Päiväkohtaisesti tarkasteltuna akuuttiosastolla on

- aamuvuorossa yhdeksän hoitajaa, joista vähintään kolme on sairaanhoitajia
- iltavuorossa on pääsääntöisesti viisi hoitajaa, joista aina vähintään kaksi on sairaanhoitajia
- viikonloppu aamuissa on seitsemän hoitajaa, joista vähintään kaksi on sairaanhoitajia

- viikonloppu illoissa on viisi hoitajaa, joista vähintään kaksi on sairaanhoitajia
- yövuorossa kaksi hoitajaa, joista aina vähintään yksi on sairaanhoitaja.

Tällä hetkellä akuuttiosaston henkilöstömitoitus on liian alhainen verrattuna koko osaston toimintaan nähden ja näin ollen emme pysty kaikilta osin kaikissa tilanteissa vastaamaan saattohoidossa olevan ihmisen ja hänen omaisensa tarvitsemaan psykososiaalisen tuen tarpeeseen. Erityisesti iltavuoroihin ja viikonloppu aamuihin tulisi lisätä yksi hoitaja. Yhden hoitajan työpanos riittää

Raision terveyskeskussairaalassa on lääkäri tavoitettavissa virka-aikana. Poikkeuksena alueen muihin terveyskeskussairaloihin, sairaalassa käy myös viikonloppu aamupäivisin lääkäri hoitamassa akuutit, potilaiden hoitoon liittyvät asiat. Muuten päivystysaikaiset lääkärikonsultaatiot hoidetaan Turun yliopistollisen keskussairaalan yhteispäivystykseen soittamalla. Akuuttiosaston tilannetta paransi huomattavasti se, kun akuuttiosasto sai vuonna 2017 oman osastonlääkärin ja samalla lisää lääkäriresurssia, joilla on ollut selkeä vaikutus kokonaisuudessaan hoidon laatuun, myös saattohoidon laatuun. Raisiossa ei ole tällä hetkellä lääkäriä, jolla olisi suoritettuna palliatiivisen lääketieteen erityispätevyys. Vaikeissa saattohoitotilanteissa on mahdollisuus konsultoida virka-aikana TYKS palliatiivista keskusta ja päivystysaikana TYKS yhteispäivystystä.

Raision terveyskeskussairaalassa on myös sosiaalityöntekijä osaltaan tuke-
massa saattohoitoperheitä. Läheisen saattohoitoon ja menettämiseen liittyy monenlaisia tunteita sekä käytännön järjestelyjä. Sosiaalityöntekijä auttaa potilasta ja omaisia sosiaaliturvaan ja sosiaalipalveluihin liittyvissä asioissa. Sosiaalityöntekijän tuki ja ohjaus korostuvat erityisesti, jos saattohoitoperheessä on alaikäisiä lapsia tai/ja nuoria henkilöitä.

Vuonna 2016 toteutettiin saattohoitopotilaiden tukihenkilöprojekti yhteistyössä Raision seurakunnan sekä akuuttiosaston henkilökunnan kanssa. Seurakunnan henkilöstövaihdosten takia tukihenkilötoiminta kuihtui kasaan kuluneen vuoden aikana. Nyt syksyllä 2020 aloitetaan uusi tukihenkilö rekrytointi- ja koulutuskierron niin, että uudet tukihenkilöt olisivat käytettävissä jo kevään 2021 aikana. Tukihenkilöiden ensisijainen tehtävä on tarjota potilaille läsnäoloa ja mahdollisuutta keskusteluun palliatiivisen hoidon ja saattohoitovaiheen aikana.

Hoitohenkilökunnan tukena säännöllinen työnohjaus on ollut vakiintunut käytäntö jo kahden vuoden ajan. Syksyllä 2020 kotisairaala aloitti oman työnohjausryhmän.

Akuuttiosaston saattohoidon kehittymistä on osaltaan edesauttanut myös henkilöiden vaihtumiset, jotka ovat tuoneet uusia kehittämisideoita ja näkemyksiä saattohoidon kehittämiseen. Erityisesti akuuttiosaston osastonhoitaja

on määrätietoisesti yksikön henkilökunnan kanssa kehittänyt saattohoidon kehittämistä niin hoidon, uusien toimintamallien kuin tilojen suhteen.

Edellä kuvatun nykytilanteen perusteella meidät on luokiteltu Varsinais-Suomen alueella Perustason A luokan saattohoitoyksiköksi, jota tukee ympärivuorokautinen kotisairaala.

Nykytilanteenkuvaus kotisairaalassa

Raisiossa tärkeä saattohoitoon vaikuttanut uudistus oli kotisairaalatoiminnan aloittaminen vuonna 2016 ja viime vuonna tapahtunut kotisairaalatoiminnan laajentaminen ympärivuorokautiseksi toiminnaksi, joka on ainoa Varsinais-Suomen alueella. Neljässä vuodessa ja viimeisen uudistuksen myötä kotisairaalan hoitopäivien lukumäärä on noussut 1875 päivästä 2916 päivään.

Kotisairaalatoiminnan alkaessa kotisairaala otti saattohoidon koordinoinnin vastuulleen. Lisäksi kotisairaala otti seurantaansa kotona asuvat palliatiivisessa hoidonvaiheessa olevat potilaat, joille on tehty osastohoitosopimus. Tällä hetkellä osastohoitosopimuksia on 37. Kotisairaala seuraa säännöllisesti heidän vointiaan puhelinkontaktien avulla tai tarvittaessa kotikäynnillä.

Kotisairaalatoiminta on mahdollistanut hyvän saattohoidon kotona ja potilaan niin halutessa myös kuoleman kotona. Kotisairaalan nopeaa reagointia kotisaattohoitoon on lisätty hoitovaihtoehtoja ja -mahdollisuutta tukevilla hankinnoilla. Kotisairaalan henkilökunta voi toimittaa potilaalle kotiin kannettavan imun, happirikastimen sekä sairaalatasoisen sängyn patjoineen. Eriyisen tärkeää on se, että kipupumppujen käyttö kotioloissa on tullut mahdolliseksi kotisairaalatoiminnan myötä.

Kotisairaalatoiminnan avulla on voitu parantaa myös Raision ja Ruskon alueella sijaitsevissa tehostetun palveluasumisessa (omat yksiköt ja yksityiset hoivakodit) asuvien asukkaiden saattohoitoa, esimerkiksi kivunhoidon suhteen. Lisäksi kotisairaala on ympärivuorokautinen sairaanhoidollinen ja asiantuntijatuki hoivakodeille saattohoitotilanteissa.

Kotisairaalan henkilökuntamäärä on seitsemän sairaanhoitajaa, joista kaksi on aina aamuvuorossa, yksi iltavuorossa ja yksi yövuorossa. Tällä hetkellä kotisairaalan henkilökuntamäärä on riittävä.

Kotisairaalan kaksi sairaanhoitajaa opiskelee parhaillaan kliinisen asiantuntijan YAMK-tutkintoa palliatiivisen hoidon asiantuntijana. Heidän suorittamansa asiantuntijan tutkinto-ohjelman kautta vahvistetaan vaativan tason palliatiivisen hoidon osaamista, edistetään hoidon ja hoitotyön kehittämistä sekä lisätään välillisesti koko hoitohenkilöstön asiantuntemusta kliinisessä toimintaympäristössä.

Yhteenveto nykytilanteesta

Nykyisillä, tulevaisuuteen tähtäävillä suunnitelmilla pystymme hyvin edesauttamaan hyvän saattohoidon toteutumista akuuttiosastolla sekä kotisairaallassa. Hyvä fyysisestä hyvinvoinnista huolehtiminen, saattohoitoa tukevat tilat, hyvät hoidon apuvälineet ja osaamien eivät kuitenkaan yksinään tee hyvää saattohoitoa.

Nykyisellä akuuttiosaston henkilökuntamäärällä (vertaa vanhusten tehostetun palveluasumisen mitoitus 0,7 hoitajaa/asukas vuodesta 2023) emme pysty toteuttamaan hyvää ja kokonaisvaltaista saattohoitoa. Erityisesti iltavuorojen ja viikonloppu aamujen hoitajamäärää tulisi lisätä. Osastolla hoidettavien saattohoitopotilaiden lisäksi osastolla hoidetaan monisairaita, hoitoisuudeltaan vaativia potilaita. Lisäksi osastolla voi olla hoidossa muistisairaita, jotka vaativat runsaasti hoitajien huomiota.

Hyvän saattohoidon yhtenä edellytyksenä on psykososiaalisen hyvän olon tukeminen, joka alkaa hyvästä hoitosuhteesta. Saattohoitotilanteessa se vaatii henkilökunnalta läsnäoloa, kiireettömyyttä niin saattohoidettavalle kuin hänen omaiselleen. Tältä osin emme tällä hetkellä vastaa perustason A luokkaa.

Saattohoidon kehittämisen edellytyksiä tulevaisuudessa

Visio - Raision terveystieteiden keskus sairaala ja kotisairaala tarjoavat perustason A ja osin erityistason B luokan palliativista- ja saattohoitoa.

a) Tilat

Akuuttiosasto on saattohoitosopimuspotilaiden ensisijainen hoitopaikka. Akuuttiosastolla menehtyy vuositason noin sata potilasta, joista pieni osa on saattohoitosopimuksella osastolle tulleita. Akuuttiosastolla on tällä hetkellä yksi virallinen yhden hengen huone, joka on suunniteltu saattohoitopotilaiden hoitoon. Huonetta on pyritty käyttämään ensisijaisesti saattohoito-sopimuspotilaiden hoitamiseen. Lisäksi akuuttiosastolla on kolme yhden hengen eristys-huonetta sekä kaksi kahden hengenhuonetta, joita voidaan käyttää kuolevan potilaan hoituhuoneena.

Kuntoutusosasto vastaa oman osaston saattohoidoista ja osastolla on oma saattohoituhuone. Kaikki sairaalassa kuolevat pyritään sijoittamaan yhden hengen tai kahden hengen huoneisiin, tällöin toinen potilaspaikka vapautetaan omaisten käyttöön.

Vuodelle 2021 olemme esittäneet Raision kaupungin tekniselle keskukselle saneeraussuunnitelman ja sen toteuttamista niin, että osaston päiväsalista kiinteiden rakenteiden avulla erotetaan erillinen saattohoitotila. Tila sisältäisi keittiö- ja oleskelutilan, katetun ja lämpimän parvekkeen sekä yhden uuden saattohoituhuoneen olemassa olevan viereen. Huoneen kalustaminen noudattaa samaa linjaa kuin olemassa olevassa saattohoituhuoneessa. Lisäyksenä huoneisiin asennettaisiin ilman koneellinen viilennys, kattoon asennettu potilasnostin sekä seinäasenteiset sängyt omaisille. Hankinnat on esitetty

vuoden TA2021 investointeihin. Muutostöiden myötä saattohoidettavat potilaat sekä omaiset saivat yksilöllisempää hoitoa ja tukea, erillään osaston muusta toiminnasta ja potilaista. Samalla omaisten mahdollisuus yöpymiseen paransi. Myös tukihenkilöiden päivittäinen käyttö mahdollistuisi paremmin selkeällä tilaratkaisulla.

Muutostöiden myötä vakiinnutamme paikan perustason A luokassa. Käytännössä meillä olisi edellytykset nousta jopa erityistaso B luokkaan. Tämä ainoastaan tilojen osalta.

b) Hoitajamitoituksen lisääminen

Akuuttiosaston hoitohenkilökunnan mitoitus on tällä hetkellä 0,63 hoitajaa potilasta kohden. Hoitohenkilökunnan päivittäisen vuorokohtaisen määrän suhteen hoitohenkilökuntaa ei ole riittävästi iltavuoroissa eikä viikonloppuna aamu- ja iltavuoroissa.

Yksilöllisen saattohoidon toteuttaminen vaatisi hoitajamitoituksen kasvattamista noin 0,75–0,8 hoitajaa potilasta kohden, joka vaatisi 3–5 uutta vakanssia.

Talousarviossa 2021 esitetään yhtä uutta sairaanhoitajan vakanssia akuuttiosastolle, joka on ensiaskel hoitajamitoituksen korjaamisessa.

c) Henkilökunnan saattohoito-osaaminen ja siihen liittyvä palkitseminen
Hoitohenkilöstön jatkuvaa koulutusta jatketaan ja kehitetään. Henkilökunnan koulutuksissa hyödynnetään edelleen VSSHP:n järjestämiä koulutuksia. Lisäksi henkilökunnalle annetaan myös mahdollisuus osallistua aktiivisesti maksullisiin saattohoitoa käsitteleviin koulutuksiin.

Lääkäreiden ja hoitohenkilöstön suorittamia pitkiä saattohoitoon liittyviä täydennys- ja erikoistumiskoulutuksia tuetaan työnantajan puolelta maksuissa, palkallisina koulutuspäivinä sekä mahdollisesti palkanlisällä.

Tällä hetkellä akuuttiosaston/kotisairaalan lääkäreillä ei ole palliatiivisen lääketieteen erikoiskoulutusta. Lääkäreille voitaisiin esimerkiksi hankkia erillistä koulutusta liittyen kivunhoitoon ja palliatiivisen sedaation käyttöön.

Raisio on aktiivinen osallistuja sekä kehittyjä palliatiivisessa hoidossa ja saattohoidossa. Tällä hetkellä Raisio on mukana yhteistyökumppanina opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankkeessa, jossa suunnitellaan palliatiivisen hoitotyön ja lääketieteellisen koulutuksen monialaista ja työelämälähtöistä koulutusta. Hankekonsortio muodostuu ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Yhteistyökumppaneina mukana on eri puolelta Suomea toisen asteen oppilaitoksia, perusterveydenhuollon yksiköitä sekä saattohoitoyksiköitä.

Henkilökunnan jatkuvan saattohoito-osaamisen lisäksi on tärkeää, että onnistumme rekrytoimaan sellaista henkilökuntaa, joilla on taitoa kohdata aidosti ja lämpimästi saattohoidossa oleva potilas sekä hänen omaisensa.

Saattohoidon järjestämiseen ostopalveluna Karinakodista on mahdollista erityisesti niissä saattohoitotilanteissa, joissa psykososiaalisen tuen tarve on erityisen suuri tai jos saattohoidon järjestelyt eivät muuten ole riittävät tai eivät vastaa saattohoitoperheen palveluntarpeeseen. Saattohoidon järjestämiseen ostopalveluna on varattu määrärahoja. Raision tarjoamaan omaan saattohoitopalveluun on oltu tyytyväisiä, joka on osaltaan vähentänyt ostopalvelun tarvetta.

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveystoimintajohtaja Juha Sandberg

Sosiaali- ja terveystoimintapalvelujen lautakunta antaa valtuustoaloitteeseen edellä olevan vastauksen.

Päätös

Sosiaali- ja terveystoimintapalvelujen lautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Päätösehdotus

Vs. kaupunginjohtaja Antti Korte

Kaupunginhallitus päättää

- merkitä aloitteeseen annetun vastauksen tiedokseen ja
- saattaa sen valtuuston tietoon ja esittää valtuustolle, että se toteaa aloitteen loppuunkäsittelyksi.

Päätös

Kaupunginhallitus hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Tiedoksi

Merja Niemi

